

FYLKESVALGPROGRAM

FOR

TROMS SENTERPARTI

2011 - 2015

"Troms, mulighetenes fylke"

INNHOOLD

Troms, mulighetenes fylke.....	3
Kapittel 1. Næringsutvikling og forskning.....	4
1.1 Marine næringer – fiskeri, havbruk og bioteknologi.....	5
1.2 Landbruk.....	8
1.3 Energi og petroleum	10
1.4 Reiseliv.....	11
Kapittel 2. Samferdsel og infrastruktur.....	12
Kapittel 3. Utdanning.....	14
3.1 Videregående opplæring.....	14
3.2 Voksenopplæring.....	15
3.3 Introduksjonprogram.....	16
3.3 Fagskoleutdanning.....	16
3.5 Høyere utdanning.....	16
Kapittel 4. Kultur.....	17
Kapittel 5. Helse og tannhelse.....	19
Kapittel 6. Miljø.....	20
Kapittel 7. Urbefolkning og minoriteter.....	21
Kapittel 8. Forsvar og sikkerhetspolitikk.....	22
Kapittel 9. Ungdom.....	24

Troms, mulighetenes fylke

Troms Sp ønsker at vi skal utnytte mulighetene i nord for å skape livskraftige samfunn preget av optimisme, nyskaping og fremtidstro – slik at ungdommen vår ønsker å satse i landsdelen.

Nordområdene er i fokus. Nasjonalt topper nordområdene den politiske agenda og nordområdene er av regjeringen definert som Norges viktigste strategiske satsningsområde. Dette skaper en stor optimisme i landsdelen som Troms Sp mener må utnyttes for å skape positiv utvikling i Troms, og i den nord-norske landsdelen.

Bakgrunn – potensialet i nord

I Nord-Norge, og Troms spesielt, finnes mange muligheter på mange felt – i både primær, sekundær og tertiærnæring, så vel som velferdsgoder som utdanning og helsetjenester. Troms Senterparti vil jobbe for å videreutvikle eksisterende tilbud, gi gode rammevilkår og støtte opp om nyetableringer.

Samarbeid i nord

Barentssamarbeidet er et fellesskapsinitiativ som har et sterk solidarisk fundament, og har utviklet seg til et operativt verktøy for samarbeid i nord. De nordnorske fylkeskommunene har fra slutten av 80-tallet, og spesielt etter opprettelsen av Barentssamarbeidet i 1993, hatt et sterkt og kontinuerlig fokus på nordområdene. Troms Sp mener dette verktøyet må styrkes gjennom den nasjonale satsningen på nordområdene.

Troms Sp ser det som svært viktig at den regionale nordområdepolitikken utformes gjennom et levende regionalt samarbeid. Samspillet med regionrådene og kommunene bør derfor styrkes ytterligere som følge av det store nordområdefokuset

Troms Sp mener at de nordnorske fylkene har sterke felles interesser i å samarbeide tett til landsdelens beste. Dette samarbeidet må viderutvikles og styrkes. Troms Sp vil flytte makt og ansvar fra nasjonalt nivå og til fylkene og kommunene. Troms Sp ser fortsatt regionaliseringen og nordområdesatsningen under ett, og er derfor opptatt av at nye oppgaver innenfor næringsutvikling, regional planlegging, samferdsel, miljø og kultur skal styrke landsdelens utviklingskraft.

Skal Troms og Nord-Norge fremstå som en premissleverandør for utviklingen i nordområdene, er vi nødt til å samarbeide tett om dette i landsdelen. Hvis vi ikke lykkes med det er det en reell fare for at aktører med forankring i Nord-Norge ikke vil være med på å styre utviklingen i nord. En må derfor jobbe aktivt for å finne gode samarbeidsmodeller mellom fylkene til beste for landsdelen.

Organisering av fylkeskommunen

Fylkeskommunen har de to siste valgperiodene vært organisert med en parlamentarisk styringsmodell. Troms Sp mener at parlamentarismen har vært et dårlig egnet styringssystem for fylkeskommunen og vil gå tilbake til hovedutvalgsmodellen.

Bakgrunnen er at parlamentarismen har ført til et dyrere politisk styringssystem, mer makt på færre hender og at fokuset på sterke kompetente fagetater er svekket. En overgang til

hovedutvalgsmodellen vil rette opp i disse forholdene og kunne styrke det demokratiske fundamentet.

Kapittel 1. Næringsutvikling og forskning

Troms Sp ønsker at Troms skal være **gründerfylke nr 1!**

- Vi ønsker å legge til rette for et utviklingsorientert, nyskapende og konkurransedyktig næringsliv i fylket. Troms Sp er opptatt av Nord-Norge som en ressursrik region, og at nærheten til store marine og landbaserte ressurser representerer et av de største fortrinnene landsdelen har i næringsssammenheng. Troms Sp ønsker å videreutvikle disse for å skape vekst og utvikling i nord.

Verdiskaping og næringsutvikling står sentralt i Senterpartiets politikk. Troms Sp mener næringsutvikling må ses i sammenheng med kompetansebygging og miljø, og det er i krysningsfeltet mellom disse områdene størsteparten av verdiskapingen og næringsutviklingen vil skje i nordområdesammenheng.

Fylkeskommunen som regional utviklingsaktør

Fylkeskommunen som regional utviklingsaktør har et særlig ansvar for å legge til rette for at alle virkemidler kan samordnes og målrettes for å gi størst mulig virkninger i Troms. Det vil være nødvendig for vårt regionale og lokale næringsliv at det finnes både bedriftsrettede virkemidler og tilretteleggende virkemidler. En bør stimulere bedrifter til samarbeid over landegrensene og til utforskning av nye markedsmuligheter. Samarbeidet med Innovasjon Norge videreutvikles og styringen av Innovasjon Norge bør legges til regionalt folkevalgt nivå. Senterpartiet er også opptatt av at fylkeskommunens egen virksomhet er viktig i et regional utviklingsperspektiv. Derfor er det viktig å flytte ut fylkeskommunal virksomhet fra Tromsø til andre deler av fylket.

Økt samarbeid

Næringslivet i nord består for det alt vesentlige av små og mellomstore bedrifter og det er en utfordring å finne tid og ressurser til forskning og utvikling i bedriftene. Økt samarbeid mellom næringsliv, kompetansemiljø og forvaltning er derfor en hovedutfordring for å utvikle næringslivet i nord. Troms Sp mener det er viktig å stimulere til nærmere samarbeid mellom disse aktørene for å skape utvikling, og kommunene er fylkeskommunens viktigste samarbeidspartner. Senterpartiet ønsker næringsaktive kommuner i Troms, og vil videreføre den sterke satsingen på kommunale næringsfond.

Troms Senterparti mener at samspillet mellom kompetansemiljøene i nord og næringslivet er svært viktig i forhold til framtidig næringsutvikling, med Universitetet i Tromsø og Høgskolene i landsdelen som naturlig midtpunkt. Troms Sp mener kompetansemiljøene gir et unikt utgangspunkt for å utvikle og opprettholde et nyskapende, konkurransekraftig og framtidsrettet næringsliv.

Gründerfylke nr 1!

For å få til den ønskede utviklingen i nord må det spesielt satses på gründere og nyskaping. Troms Sp vil at Troms skal være gründerfylke nr 1 i landet! Fylkeskommunen må derfor bidra til en sterk gründeratsing fra skole til voksen gründer.

Senterpartiet vil bidra til en styrket satsing på småsamfunn i Troms for å skape utvikling. I tillegg ønsker Sp å bidra til utvikling i omstillingskommuner.

Troms Senterparti vil:

- gjennom en aktiv politikk og målrettet bruk av egne virkemidler bidra til å øke konkurransekraften i næringslivet i Troms. Innsatsen skal bygges rundt de områder der Troms har særlige fortrinn i forhold til utviklingen i nordområdene.
- at den samlede virkemiddelbruken rettet mot nordområdeutvikling næringsutvikling skal i større grad være beslutningsmessig forankret i nord
- arbeide for økt regional innflytelse over forvaltningen av egne ressurser, slik at de kan gi størst mulige ringvirkninger og bidra til utvikling og vekstkraft i landsdelen.
- at Troms fylke skal være landets ledende gründerfylke, og at fylkeskommunen skal bidra til en sterk gründeretsatsing fra skole til voksen gründer. I dette ligger:
  - gode rammebetingelser for gründerere
  - videre utvikling av tilgjengelige gründermiljø i hele Troms - i næringshager, inkubatorer, kompetansemiljøer, kunnskapsparker og forskningsparken i Tromsø.
  - tettere samarbeid med kunnskaps og FoU-miljøene i Troms for å bidra til nyskaping og nye etableringer.
  - et helhetlig tilretteleggingsapparat for gründerere
  - etablereropplæringen i fylket skal prioriteres høyt og samarbeidet rundt entreprenørskap skal videreutvikles og styrkes
  - videre satsing på Ungt Entreprenørskap ved å gi ungdom etablererlyst gjennom deltakelse i elev, ungdoms- og studentbedrifter
  - Forsterke samarbeidet mellom det offentlige og næringslivet i denne satsingen.
- etablere egne næringsrettede programmer med sterk forankring i Nord-Norge det er av avgjørende viktighet for å skape aktivitet og ringvirkninger i nord.
- bidra til næringsrettede program for å støtte under klyngeutvikling innen relevante nordområdetemaer som ressurs- og miljøforvaltning, ny miljøteknologi, overvåking jord – rom og nye marine arter
- at det må utvikles internasjonalt ledende nordnorske næringsklynger/ innovasjonssystemer med tett kobling mot forsknings- og kompetansemiljø innenfor områder der en har særlige fortrinn.
- gjennom tett samarbeid med kommunene legge til rette for næringsaktive kommuner i Troms. Viktigheten av satsing på de kommunale utviklingsfondene kan ikke understrekes nok.
- bidra til en styrket satsing på småsamfunn i Troms for å bidra til utvikling
- bidra til offensive utviklingsstrategier i omstillingskommuner.

1.1 Marine næringer – fiskeri, havbruk og bioteknologi

Troms SP ser det som en overordnet målsetting å legge til rette for en aktiv og målrettet politikk for videreutvikling av de marine næringene i fylket.

Fiske, fangst og foredling har tradisjonelt vært bærebjelker i næringslivet i Troms som i Nord-Norge for øvrig. I tillegg har oppdrett hatt en svært positiv utvikling de siste 20-årene og har slik bidratt til å utvide det næringsmessige fundamentet i fylket. Samlet bidrar verdiskapningen innenfor fiske, foredling og oppdrett til å fundamentere bosettingen langs store deler av kysten i Troms.

Det er avgjørende viktig å sikre oppdrettsnæringa forutsigbare vilkår. Det er derfor viktig at kystsonenplanarbeidet resulterer i en kunnskapsbasert forvaltning av sjøarealene. Forvaltning av arealene må ikke begrenses av kommunegrenser, men gi grunnlag for regionale strategier for bruken av sjøområdene. Astafjordprosjektet som innebefatter 12 kommuner i fylket er eksempel på dette.

Fiskeri

Troms SP vil videre legge til grunn at fiskeressurser og kvoterettigheter i prinsippet skal tilhøre og forvaltes av fellesskapet på premisser som både kommer den enkelte næringsaktør og fellesskapet til gode.

Den tradisjonelle fiskerinæringa har de siste årene gjennomlevd betydelige endringer der stikkordet har vært ”strukturering” i betydningen nedbygging av så vel flåte- som landbasert foredlingskapasitet, men samlet hos færre og mer robuste aktører.

Kystflåten har vært fundamentet i fiskeflåten i Troms samtidig som trålflåten har vært viktig for råstofftilgangen til mange foredlingsbedrifter i fylket. Troms Sp ser det som viktig at man også framover kan legge til rette for utvikling og fornyelse av en variert flåte.

En moderne, tilpasset og variert fiskeflåte er svært viktig for en optimal verdiskapning innenfor alle ledd i marin sektor i fylket.

Som en konsekvens av de strukturiltak som har vært gjennomført, har prisene på kvoterettigheter økt betraktelig. Dette har i sin tur gjort at ungdom i praksis ikke vil ha muligheter til å komme inn i næringa med eget fartøy og egne fiskerettigheter. Troms Sp ser det derfor som svært viktig at det blant annet åpnes for tildeling av rekrutteringskvoter innsiktet mot ungdom som vil inn i fiskerinæringa. Troms Sp ser det og som viktig å ta diskusjonen rundt den minste flåtegruppen og hvordan deres utfordringer skal løses, herunder strukturingsproblematikken.

Fiskeforedling

Troms SP ser det som svært viktig å videreutvikle sjømatindustrien i fylket og vil gjennom en aktiv næringspolitikk bidra til at foredlingsindustrien i Troms kan gis gode og forutsigbare rammevilkår.

Fiskeforedling er en viktig del av næringslivet i Troms og den er viktig for sysselsetting og bosetting, særlig langs kysten. En betydelig nedbygging av foredlingskapasitet innenfor deler av foredlingssektoren har preget utviklinga i Troms de senere år. Dette gjelder i særdeleshet rekeindustrien der Troms for kort tid siden var dominerende, men også i en viss utstrekning hvitfiskindustrien. Den pelagiske foredlingsindustrien har imidlertid holdt stand og i en viss utstrekning hatt en positiv utvikling i Troms fylke.

Havbruk

Troms SP ønsker en videreutvikling av oppdrettsnæringa, også slik at hensynet til miljø og andre sjøbaserte næringer blir ivaretatt på en balansert og god måte.

Havbruksnæringa (i all hovedsak laks) er viktig og utgjør en hjørnestein i verdiskapningen i flere områder av fylket. Over flere år har næringa hatt gode markedsmessige vilkår, noe som har gitt næringa som helhet god inntjening. Dette gjelder også oppdrettsaktørene i Troms. Troms Sp ser oppdrettsnæringa i fylket som en svært viktig bidragsyter til verdiskapning og sysselsetting i mange kommuner og vil gjennom en målrettet næringspolitikk søke å bidra til at næringa kan sikres gode rammevilkår for fortsatt utvikling. Fokuset på næringa ifht rømming og sykdom er i perioder relativt stort. Det er naturlig i og med næringas betydning, men det er viktig å bidra til at dette fokuset gis den balansen det bør ha.

I denne sektoren er forskning og utvikling særdeles viktig og Senterpartiet vil bidra til å øke FOU innen dette området. Kunnskapsbasert forvaltning og -næringsutvikling er her viktige forhold.

I Troms har man relativt mange lokalt/regionalt eide oppdrettsselskaper. Dette sikrer større lokal verdiskapning og næringa har dermed en svært viktig rolle i lokalsamfunnsutviklingen. Det er viktig for Troms Sp å legge til rette for at disse aktørene fortsatt kan være en viktig bærebjelke i utviklingen av fylket.

Nødvendigheten av å kunne møte utfordringer med tanke på rømming og sykdom, gjør det svært viktig at kjent og ny kunnskap er grunnlaget for forvaltningen, og ikke lettvindt synsing og løse og uriktige påstander fremsatt i det offentlige rom. Kystsonen gir rom for vekst og utvikling for alle som kan nyttiggjøre seg den som ressurs, men det forutsetter kunnskapsbasert forvaltning, noe det er svært viktig at også fylkeskommunen bidrar til. For Senterpartiet er dette et viktig fundament i ei framtidsetta forvaltning av kystsonen. Senterpartiet er også opptatt av å bidra til gode samarbeidsstrukturer mellom alle som er opptatt av kystsonen og de mulighetene den representerer. Gjøres dette vil havbruksnæringa fortsatt kunne være en av de viktigste positive utviklingskreftene i Troms og landsdelen for øvrig.

Sjømateksport

Troms SP ser det som svært viktig at eksportbedriftene i fylket sikres rammemessige vilkår som kan underbygge en videreutvikling av eksportkompetansen i, samt eksportvirksomheten fra Troms fylke.

Sjømateksport er en særdeles viktig sektor innenfor næringslivet i Troms. Fylket har en rekke selskaper som er blant de fremste innen sjømateksport fra Norge. Eksportbedriftene i fylket bidrar sterkt til at det skapes merverdier også på eksportleddet samt at sjømatnæringa som helhet i fylket gjennom eksportleddet sikres markedsmessig innsikt og kompetanse. Sistnevnte vil være særdeles viktig for videreutvikling av ei robust og framtidsettet sjømatnæring som helhet i Troms. Norge eksporterte sjømat for over 50 mrd i 2010 (fiskeri og havbruk) Troms er i nasjonal sammenheng betydelig og ambisjonene til Senterpartiet er at det skal vi fortsatt være.

Bioteknologi og bioprospektering

Troms Sp mener at kompetanseintensive næringer basert på bioteknologi og bioprospektering må utvikles i nær tilknytning til de mest sentrale forsknings- og utdanningsmiljøene. Troms Sp vil legge til rette for at Tromsø skal beholde og videreutvikle sine forutsetninger for å lykkes med utviklingsarbeidet innen bioteknologi. I tillegg må det stimuleres til at den kompetansen som finnes i forskningsmiljøene i regionen beholdes og videreutvikles som grunnlag for framvekst av ny bioteknologi i Troms.

Troms Senterparti vil innenfor de marine næringene:

- arbeide for en fiskeripolitikk der fiskeressursene som et prinsipp skal tilhøre ”felleskapet” v/Statens og at retten til å beskatte ressursene skal være underlagt fellesskapets forvaltning og kontroll.
- arbeide for tiltak som kan sikre en fornyelse og modernisering av fiskeflåten i fylket.
- arbeide for tildeling av rekrutteringskvoter til unge aktører som vil inn i fiskerinæringa samt at disse også sikres særskilte finansielle ordninger som gjør en etablering i næringa mulig.
- bidra til at foredlingsindustrien kan sikres rammevilkår slik at den kan tilpasses og utvikles i tråd med bl.a. markedsmessige krav.
- bidra til at foredlingsindustrien kan sikres finansielle ordninger for produktutvikling, produksjonsteknisk innovasjons- og utviklingsarbeid mv.
- bidra til at oppdrettsnæringa i fylket kan fortsette den positive rollen med hensyn til verdiskapning og lokalsamfunnsutvikling.
- arbeide for at miljømessige hensyn blir ivaretatt på en god måte i all utvikling av sjømatnæringene i Troms.
- styrke rammevilkårene for sjømateksportørene i fylket gjennom konkrete ordninger og tiltak som kan bidra til ytterligere utvikling og kompetanseoppbygging i eksportforetakene.
- bidra til at eksportbedriftene i Troms kan sikres finansielle ordninger som basis for utvikling av nye markeder og markedsområder for sjømat fra fylket.
- at MABIT programmet videreføres og at Bioklynge Nord, Prosesslab Marin bioprospektering, MARBANK OG MARBIO , MABCENT (Senter for fremragende forskning) videreutvikles.
- bidra til at sjømat og helse som vekstområde må gis muligheter for utvikling.

1.2 Landbruk

Troms Sp vil utvikle et framtidsrettet landbruk i Troms, som kan utnytte de fortrinn vi har i nord. Dette innebærer tilrettelegging for utvikling av så vel tradisjonelt landbruk

som småskaladrift. Senterpartiet vil arbeide for å videreutvikle disse arbeidsplassene og bidra til nyskaping innen landbruket.

Landbruk er en viktig forutsetning for næringsliv og bosetting i bygdene. Det fremtidige mål i landbrukspolitikken må være selvforsyning i fylket/landsdelen av de landbruksproduktene som kan produseres her. Dermed vil en oppnå flere arbeidsplasser, styrket bosetting i distriktene, og en bedre beredskap i krisesituasjoner.

Jordbruksproduksjonen i Troms foregår i et marginalt område. Enhetene er små sett ut fra et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Klima, topografi og struktur setter spesielle betingelser. Det må derfor arbeides aktivt fra fylkeskommunens side slik at rammebetingelsene for landbruket her skal være tilfredsstillende.

Reindrifta må få vilkår som, ut fra naturgitte forhold, kan sikre ei bærekraftig utvikling av næringa. Troms Senterparti vil fortsatt støtte opp under reindriftsnæringa gjennom rådgivningstjenesten, forskning og forsøk og ved støtte til organisasjonsarbeid og kurs.

Rovdyrforvaltning

Senterpartiet vil ha en rovviltforvaltning som er forankret i lokalsamfunnene og som sikrer artsmangfoldet gjennom en felles nordisk rovdyrforvaltning. En aktiv bruk av utmarka er mange steder i ferd med å bli ødelagt på grunn av en feilslått rovdyrpolitikk. Bruk av utmarka til beiting er en miljøvennlig form for matproduksjon som også er viktig for å opprettholde det biologiske mangfoldet.

Dagens rovdyrpolitikk undergraver tilliten mellom forvaltning og lokalsamfunn. Senterpartiet vil ha en mer lokal forvaltning. De som kjenner problemene på kroppen, må også ha innflytelse over hvordan den praktiske forvaltningen skal være. Uttak av skadedyr er storsamfunnets oppgave og uttaket må foregå på en effektiv måte når fellingstillatelse er gitt.

Troms Senterparti vil:

- legge til rette for videre satsing innen arktisk landbruk
- bidra til utvikling med basis i lokale råvarer og småskala mat, samt fokusere på utfordringer i forbindelse med distribusjon av nisjeprodukter. (Kortreist mat)
- legge forholdene til rette for både heltidsjordbruk og jordbruk i kombinasjon med annen virksomhet
- arbeide for å opprettholde en selveiende bondestand ved en skjerpet praktisering av bo- og driveplikten.
- at det må arbeides for at langsiktige leieavtaler på jordarealer kan oppnåes.
- at det totale ressursgrunnlaget hos den enkelte må ligge til grunn ved planlegging og utbygging
- opprettholde kulturlandskapet og synliggjøre verdien av det, spesielt i forhold til utvikling av reiselivet
- at det satses sterkere på landbruksforskning i landsdelen, særlig innen planteforedling.
- bidra til styrking og videreutvikling av ”næringsmiddelindustrien”
- satse på utvikling av skogen og arktisk tre som mulighet for verdiskaping. Stimulere til større avvirkning av hogstmoden skog i fylket, samt å øke innsatsen for kultiveringsarbeid i skogen innen rammen for en bærekraftig utvikling.
- arbeide for økt av bruk og foredling av lokale skogprodukter, både til tradisjonell trelast, energi fra skog, samt nye bruksområder.

- at samarbeidet mellom landbruksnæringa og Senja vg. og Rå vg skole utvikles videre
- arbeide for etablering av Landbrukets næringshage i Balsfjord
- at arktisk landbruk blir styrket som studium ved Universitetet i Tromsø.
- hindre tap av beiterett i utmark som følge av rovviltpolitikken.
- aktivt jobbe for at bestandsmålene for fredet rovvilt i regionen er på et nivå som gjør aktivt beitebruk mulig, dermed og sikre effektivt uttak av rovdyr..

1.3 Energi og petroleum

Troms Sp mener at den økte petroleumsvirksomheten i nord må gi ringvirkninger i form av verdiskapning, velferd og sysselsetting i Troms og i Nord-Norge. Troms Sp vil arbeide for en sterk satsing innenfor næringsutvikling og kompetansebygging for å oppnå dette.

Utviklingen i nordområdene, og spesielt perspektivene knyttet til framtidig petroleumsaktivitet i Barentshavet, åpner nye perspektiver for næringsutvikling og verdiskaping i Nord-Norge. Nærheten til Nordvest-Russland representerer et stort potensial for nordnorsk næringsliv. Landsdelen har sterke tradisjoner i tradisjonell verfts- og verkstedsindustri, som gir et godt utgangspunkt for aktiv deltakelse i olje- og gassnæringene selv om dette krever økt utvikling og samarbeid i bransjen

Over tid er det bygd opp et sterkt oljemiljø i Harstad som Troms Sp mener det er viktig å bygge videre på. Miljøet har ekspertise innen leting, utforskning, feltutvikling og drift, og har også en egen internasjonal geologisk ekspertise som har sokkelen utenfor Nordvest- Russland som sitt hovedansvarsområde. Troms Sp mener at Harstad fortsatt skal ha status som oljesenter i nord ved at tillagte oppgaver opprettholdes og videreutvikles.

I tillegg mener Troms Sp det er viktig at Tromsø med sitt forsknings- og kompetansemiljø i sterkere grad må bli synlig i utviklingen av oljeindustrien i nord. Troms Sp vil arbeide for videreutvikling av disse kompetansemiljøene, samt viktige næringsmiljø som er etablert i Tromsø innenfor denne sektoren.

Gjennom revisjoner av eksisterende planer, og i prosessen fram mot nye planer, er det etter Senterpartiets mening behov for å forsterke det samfunnsmessige og regionalpolitiske perspektivet.

Bakgrunnen for fokuset er energi og de potensielt store petroleumsressursene som finnes i nordområdene. Energiforsyningssikkerhet er i dag på toppen av den internasjonale agenda og har elementer i seg som angår stabilitet og sikkerhet i et globalt perspektiv. Troms Sp mener at dette forplikter Norge som er en energistormakt.

Samtidig må dette balanseres opp mot truslene en global oppvarming og forurensing medfører spesielt for nordområdene. Troms Sp mener dette krever en aktiv nasjonal og regional politikk på de relevante internasjonale arenaer.

Troms Sp mener den nye geopolitiske situasjonen i nord med energi i sentrum betyr nye utfordringer, men også store muligheter for Norge og spesielt Nord-Norge. For å lykkes kreves det imidlertid en aktiv politikk og en bevisst satsing for å legge til rette for at landsdelen får sin andel den aktivitet og verdiskapning som følger av petroleumsutviklingen i Barentshavet. Samtidig må hensynet til miljø og bærekraftig forvaltning, basert på

kompetanse, ha et sterkt fokus. Troms Senterparti ønsker at Troms fylke skal være en aktiv og offensiv regional deltaker i nordområdeutviklingen.

Troms Senterparti vil:

- at de tre nordlige fylkeskommunene må videreutvikle og styrke sitt samarbeide om tilrettelegging for petroleumsvirksomhet gjennom Kontaktforum for olje og gass, samt at nordnorsk markedsandel i petroleumsvirksomheten må økes gjennom kompetansehevingstiltak, nettverksbygging og leverandørutviklingsprogram. Initiativet om et sterkere nærings samarbeid mellom Troms og Rogaland for å bidra til at denne utviklingen støttes.
- sikre rekruttering fra landsdelen gjennom å utvikle nordnorske utdanningstilbud for oljebransjen der oljeindustrien mobiliseres og forpliktes til å delta i utviklingen av disse, samt bruke disse tilbudene for sine egne opplæringsbehov.
- at det etableres en avdeling av Petroleumstilsynet i Harstad
- at Harstad-avdelingen av Oljedirektoratet styrkes og utvides.
- at de industrielle mulighetene basert på miljøutfordringer relatert til Snøhvit og petroleumsvirksomhet må utnyttes.
- arbeide aktivt for at man i forbindelse med nye utlysninger, og i oppfølgingen av den aktivitet som er i nord, stiller konsesjonskrav som sikrer at det blir reell aktivitet og ringvirkninger i den nordlige landsdelen.
- at framtidig forvaltning av petroleumsressursene i nord og oljeselskapenes beslutningsfunksjoner skal lokaliseres i nord.
- arbeide aktivt for ilandføring og videreforedling av petroleumsfunn utenfor kysten av Nord-Norge

1.4 Reiseliv

Troms Senterparti ønsker en sterk satsing på Nord-Norge som reisemål, og vi mener at en samlet markedsføring og produktutvikling er viktig for å oppnå dette. Senterpartiet ønsker en sterk satsing innen alle ledd for å utvikle reiselivet til landsdelens store framtidsnæring.

Reiseliv og turisme har lenge vært en stor og viktig næring i nord. Vakker natur, midnattssol og mørketid og det eksotiske i å være del av en geografisk ytterkant i Europa har ført til at mange ønsker å besøke landsdelen.

Etter hvert som stadig større befolkningsgrupper får økonomi til å reise og bruke penger på opplevelser har etterspørselen fra turistnæringa endret seg. Stadig mer pengesterke grupper i inn og utland etterspør skreddersydde og opplevelsesbaserte tilbud. Troms Sp mener dette stiller nye krav til en turistnæring som tradisjonelt har vært preget av relativt lav standard og kompetanse, og vi ønsker en sterk satsing innen alle ledd for å utvikle denne næringen til landsdelens store framtidsnæring. Senterpartiet vil bidra til å videreutvikle en velfungerende og målrettet organisasjonsmodell innen reiseliv på fylkesnivå, samt et robust landsdelssamarbeid innenfor reiseliv.

Troms Sp mener nivået på infrastruktur og transporttjenestene til og fra landsdelen er av kritisk betydning i reiselivssammenheng, og at dette sammen med kompetanse er sentrale satsingsområder i utviklingen av en bærekraftig og lønnsom reiselivsnæring i nord. Troms Sp

vil derfor arbeide for at utvikling av framtidig infrastruktur og kompetansebygging i nord som ivaretar reiselivsnæringens behov.

Troms Senterparti vil:

- satse på utvikling i aktivitetsbaserte produkter, som kan trekke flere turister til Troms. Det bør utvikles natur- og kulturbaserte reiselivsprodukter.
- at Nasjonal turistveg med tilhørende infrastruktur må utvikles.
- at bedriftene i tilknytning til Nasjonal turistvei må utvikles slik at det skapes et mer mangfoldig aktivitetstilbud.
- at Senjafergene må sikres permanente, forutsigbare økonomiske og driftsmessige betingelser. Dette for å tilrettelegge for nasjonal turistveg, samt binde sammen Lofoten – Vesterålen – Senja og Tromsø og som reiselivsmål. Vi vil også jobbe for å viderføre kystriksveien over Nord-Troms til Finnmark
- utvikle tiltak for å øke kvaliteten på reiselivsproduktene i Troms. Dette blant annet gjøres gjennom kompetanseheving.
- bidra til mest mulig målrettet markedsføring, samt evaluering av markedsarbeid.
- arbeide for sterkere samarbeid i næringa. Samarbeid må også utvikles i forhold til andre næringer og sektorer slik som landbruk, fiskeri og kultur
- tilrettelegge for kultur- og aktivitetsbaserte produkter i reiselivssammenheng, samtidig som kulturens ekte uttrykk bevares. I tillegg legge til rette for geoturisme i fylket.
- tilrettelegge for at verna områder i Troms kan brukes i reiselivssammenheng samtidig som at verneformålene bevares.
- bidra positivt ifht utvikling av nasjonalparksentre i Troms
- øke markedskompetansen når det gjelder reiselivsprodukter og arrangementsutvikling for aktørene i reiselivsbransjen.
- at kulturlandskapet må ivaretas som et viktig bidrag også til reiselivsnæringen. Dette må skje i nært samarbeid mellom staten og landbruksnæringen.

Kapittel 2. Samferdsel og infrastruktur

Gode kommunikasjoner er en grunnleggende forutsetning for bosetting og næringsliv. Det er et offentlig ansvar å sikre en godt utbygd infrastruktur i hele landet. Bruken av offentlige veier og ferger på fylkes og riksveier skal være et felles gode som i prinsippet skal være gratis.

Trygge og gode veier er avgjørende for å nå målet om å ta hele Norge i bruk. Standarden på norske veier skal være så gode at ulempene med store avstander i Norge blir redusert. Troms Sp har som ambisjon at alle fylkesveier i Troms skal ha fast dekke.

Samfunnet må ta ansvar for å ha et godt utbygd kollektivtilbud i hele landet, både sjø og luftveien er viktig for å oppnå dette. Kollektive transportmidler skal være tilrettelagt for personer med funksjonshemming. Godt utbygd kollektivtilbud i hele landet er viktig for å få en effektiv trafikkavvikling og for å forhindre trafikkulykker.

Senterpartiet mener at posttjenestene er en viktig del av den totale infrastrukturen i samfunnet, det er derfor viktig å jobbe for å sikre grunnleggende posttjenester i hele fylket.. Breiband og fast- og mobiltelefon er viktig infrastruktur som alle innbyggere skal ha tilgang til. Det er en

offentlig oppgave å sikre god tilgang til posttjenester, breiband og teletjenester i hele landet, til lik pris.

Senterpartiet mener det ikke er noen grunn til at vi i Norge med vår kronglete geografi og store avstand til markedene, ikke skal kunne kompensere med å utvikle Europas beste infrastruktur. Intensivert vegbygging, vegvedlikehold og rassikring, gratis ferje på fylkes- og riksvegnettet, godt mobilnett, høyhastighets bredband/internett og satsing på kollektivtrafikk må være hovedpunktene i en storsatsing på samferdsel.

Senterpartiet vil ha en mer offensiv samferdselsatsing gjennom hele fylkestingsperioden. Bevilgningene må økes og det må bli en sterkere lokal styring av hvordan midlene skal brukes.

Troms har en særegne utfordringer knyttet spesielt til rasutsatte strekninger og en rekke fergestrekninger. Senterpartiet vil øke innsatsen på rassikring, øke intensiviteten på fergesamband og lokaltrafikk.

Troms Senterparti vil ha en økt satsing på viderutvikling av flyplassene i fylket, og legge til rette for trafikkkflygerutdanningen ved universitet i Tromsø med skolested på Bardufoss.

Troms har gjennom Bredbåndsfylket Troms vist hvordan bredbåndsutbygging kan gjøres, ved at man nå har 100 % dekning av høykvalitet bredbånd frem til alle kommunesentra i fylket. Vi mener at dette ikke er nok og det må gjøres grep for å sikre etablering av høyhastighets fiberaccess i alle deler av fylket i samarbeid med kommunene og øvrige naturlige samarbeidspartnere.

Troms Senterparti arbeide for:

- at statlige bevilgninger over de årlige statsbudsjett gjør at utfordringene ifht skredutsatte områder løses.
- at havner og sjøtransportruter blir bygget ut i tråd med Nasjonal transportplan.
- at Tromsø havn får internasjonal havnestatus.
- at arbeidet med å fremføre jernbane til Tromsø prioriteres. Troms Sp ser også positivt på arbeidet i forhold til jernbaneforbindelse fra Finland, i tråd med nordområdesatsingen.
- å utvikling av næringshavner.
- at akseltrykket må økes til minst 10 tonn på vegnettet i fylket
- fast dekke på alle fylkesveier
- at veier med næringsaktiviteter skal prioriteres, i rekkefølge ved legging av fast dekke
- styrke kollektivtrafikktilbudet - sjø og land og som et ledd i dette delta i Utbygging av havneterminaler.
- å styrke videreutviklingen av flyplassene i fylket
- "Hjem for en femtilapp" må viderutvikles
- å utrede rimelige månedskortordninger for hele fylket, da dette vil gi ungdom større mulighet til å ta kollektiv transport. Og ikke minst gi borteboere en mindre økonomisk belastning, da disse ofte har bussreise til og fra hjemmet hver helg.
- å proritere trafikksikkerhet i arbeidet med opprustning av fylkesveinettet.

Kapittel 3. Utdanning

Troms Senterparti mener at utviklingen innenfor utdanning og forskning må ses i sammenheng med næringsutvikling, og må derfor knyttes tett opp til det lokale næringslivet. Senterpartiet vil at alle, uavhengig av sosial bakgrunn, personlige forutsetninger, bosted og økonomisk evne skal ha likeverdig mulighet til utdanning.

Troms SP vil ha en kunnskapsskole for alle. Det betyr at skolen og undervisningen må være av god kvalitet, samtidig som kravet til likeverd og skolens funksjon som lokal og nasjonal fellesramme forutsetter en offentlig skole for alle.

Senterpartiet vil ha en desentralisert skolestruktur i alle deler av skoleløpet. Med et bredt tilbud av høyskoler og universiteter med forskningskompetanse i hele landet, legger vi et godt grunnlag for høyere utdanning, forskning og nyskaping. Senterpartiet er opptatt av å styrke samarbeid mellom kommuner og utdanningsinstitusjoner. Gjennom det nasjonale nettverket Studiesenteret.no og de øvrige studiesentrene i Troms, dets infrastruktur, legger en til rette for realisering av ambisjonene, ifht lik rett til utdanning og livslang læring uavhengig av livssituasjon for den enkelte. Over 80 kommuner i landet deltar her, derav flere i Troms. Dette samarbeidet sammen med øvrig kompetanseinfrastruktur må kobles tettere sammen slik at kompetansebehovene i samfunnet kan løses framover.

Troms Senterparti mener at utviklingen innenfor utdanning og forskning må ses i sammenheng med den lokale næringsutviklingen og må derfor knyttes tett opp til det regionale folkevalgte nivået, og næringslivet.

3.1 Videregående opplæring

Senterpartiet mener at fylkeskommunens ansvar for opplæringstilbud for ungdom og voksne skal gis høy prioritet. Dette er en av de viktigste regionale utviklingsoppgavene for fylkeskommunen. Fylkeskommunen skal legge til rette for at ungdom og voksne skal få god kvalitet på den opplæringen de har rett til. For å sikre dette, mener vi at utdanning fortsatt må være en offentlig oppgave, og at det må være et offentlig ansvar at skolene har høy kvalitet på utdanning.

Troms senterparti ser at det store frafallet i videregående skole gir store utfordringer-både for samfunnet og den enkelte. Forebygging av frafall krever høy fokus i tida framover.

Senterpartiet vil arbeide for:

- at flest mulig elever kommer inn på sitt førstevalg
- å legge til rette for en desentralisert skolestruktur gjennom offensiv satsing på teknologi og nye pedagogiske og organisatoriske modeller
- at de videregående skolene får utvikle fagtilbud som stemmer med behovene for faglært arbeidskraft i næringsliv og offentlig sektor.

- en skolestruktur som gir flest mulig elever muligheten til å bo hjemme under utdanningen. Dagpendelavstand skal være et viktig kriterium i utvikling av tilbudsstrukturen i fylket.
- at ved endring av skole og tilbudsstruktur er det viktig å ha en god dialog med alle berørte parter.
- at de videregående skolene får ressurser til utvikling av nye metoder for veiledning av elever i overgangen ungdomsskole – videregående skole, for eks. utplasseringer av ungdomsskoleelever i den videregående skolen.
- at elevdemokrati og elevmedvirkning har en sentral plass i opplæringen.
- fortsette satsingen på opplæring i entreprenørskap gjennom ungdomsbedrifter. Videre utvikling- og etablering av entrepenørskap som utdanningsmulighet til de ulike programområdene.
- at skolene skal gi opplæring som fremmer mulighetene for næringslivet å få lokal arbeidskraft til den framtidige næringsutviklingen i Nordområdene.
- at opplæring i skole og fagopplæring i næringsliv/offentlig sektor gis felles lokal ledelse forankret i skolene. Dette for å skape en smidigere overgang fra elev i skole til lærling i bedrift.
- at skolene får økte ressurser til oppgradering av undervisningsutstyret. Dette gjelder spesielt de yrkesfaglige skolene som har stort behov for fornying og oppgradering av undervisningsutstyret. Mange skoler har i dag behov for moderne fagrom, verksteder og tilstrekkelig kontorplass for lærerne.
- å iverksette tiltak for å forebygge det store frafallet i videregående skole, samt tiltak for de som velger å slutte på videregående skole.
- forbedring av det fysiske arbeidsmiljøet i de videregående skolene.
- å legge til rette for satsing på realfag og ny teknologi både i studiespesialiserende programområder og i de yrkesfaglige programområdene.
- oppgradering av ventilasjon og økt bygningsmessig vedlikehold må prioriteres.
- å stimulere til økt opplæring i internasjonalt arbeid – spesielt i nordområdene. Skolene må stimuleres til økt satsing på samarbeid med skoler og næringsliv i samsvar med de samarbeidsavtalene Troms fylkeskommune har med fylkeskommuner i Russland.

- å legge til rette for at førerkortopplæring kan gis i vg skole
- arbeide for å videreutvikle regionalt karrieresenter som skal ha ansvaret for rådgivningstjeneste i den videregående skolen, samt i overgang grunnskole, videregående skole og videregående skole, universitet/høgskole

3.2 Voksenopplæring

Senterpartiet er opptatt av at kapasiteten i de videregående skolene skal utnyttes best mulig. De videregående skolene skal tildeles flere oppgaver i et bredere opplærings og utviklingsperspektiv, herunder voksenopplæring. Dette vil gi bedre utnytting av kapasiteten og bedre muligheter for voksne å ta utdanning. Imidlertid er det viktig at det også etableres gode samarbeidsrelasjoner med etablerte strukturer på opplæring for voksne.

3.3 Introduksjonsprogram

Senterpartiet mener det er viktig å allerede i introduksjonsprogrammet for bosatte flyktninger og kombinere norskundervisning med praksis på en slik måte at vi kvalifiserer flyktninger raskere inn i de sektorene der vi mangler arbeidskraft. Mange flyktninger kommer til Norge i voksen alder, og mange av dem ønsker å jobbe eksempelvis i helsesektoren, men ser utdanningsløpet så langt at de gir opp. Troms SP ønsker at fylkeskommunen skal legge til rette for å utdanne eksempelvis pleieassistenter i kombinasjon med norsk ute i kommunene i Troms. På den måten får vi en vinn-vinn situasjon. Flyktninger kvalifiseres raskere til et sikkert arbeidsmarked som har behov for arbeidskraften. Dette kan også gjøres innenfor andre faggupper som renhold, barnehageassistenter, tospråklige assistenter i skole/barnehage/SFO, o.l. Gjennom å få en trygg jobb legger alle innvandrere et godt grunnlag for å bli integrert i lokalsamfunnene de bor i.

3.4 Fagskoleutdanning

Fagskoleutdanning er underlagt Lov om fagskoleutdanning og skal dekke utdanningsbehov mellom videregående skole / fagopplæring og høyskole / universitet. Fagskolene har en svært viktig funksjon for fagfolk med fagbrev eller fullført fagutdanning i videregående skole. De etablerte fagskolene må gis ressurser til utvikling av relevante fagskoletilbud som etterspørres i næringsliv og offentlig sektor. Gjennom samarbeid med etablerte strukturer må en søke å distribuere tilbudene så godt at det i realiteten er tilbud som når alle.

Senterpartiet vil arbeide for at fagskoleutdanningen skal ha en sentral plass i fylkeskommunens utdanningsprogram.

Maritim høgskole må få tildelt midler og gitt den kompetanse som er viktig for å se fremover med tanke på nordområdesatsningen.

3.5 Høyere utdanning

Senterpartiet er opptatt av at høgskolene og universitetet i landsdelen utvikler høy standard på forskning og utdanning. Ved å bruke disse institusjonene til ulike oppdrag i fylket, vil det utvikles kompetanse som ulike lokale brukere kan dra nytte av. Det er viktig at disse institusjonene blir kjent med næringslivets og samfunnets behov for utvikling av høyere kompetanse. Utdanning, veiledning og forskning som tilpasses disse behovene vil være sentrale betingelser for den samfunnsutviklingen landsdelen står over for.

Senterpartiet vil arbeide for at fylkeskommunen bidrar til at høyere utdanning kan desentraliseres slik at videreutdanning og kompetanseheving kan bli rimeligere for deltakerne og oppdragsgivere, og faktisk mulig å gjennomføre.. Blant annet kan bredband og IKT gjøre dette relativt enkelt å få til gjennom etablert infrastruktur og systemer som kommuner samarbeider om, eksempelvis gjennom Studiesenteret.no med over 80 deltagende kommuner og de øvrige studiesentrene i Troms. Universitet og Høgskoler også i Troms har fortsatt en vei å gå når det gjelder å se at alt ikke trenger å skje på Campus, og at andre (kommuner, Næringsliv og innbyggerne) kan og skal ha innflytelse på etterspørselen av tilbud.

Senterpartiet vil jobbe for å stimulere til samarbeid mellom utdanninginstitusjonene og etablerte strukturer for utvikling av lokale læringsarenaer i distriktene. Dette vil gi befolkningen her en mulighet å ta etter-og videreutdanning nært der de bor.

Kapittel 4. Kultur

Troms Senterparti ser det som viktig at det er god balanse mellom formidling av kunst og kultur, og muligheten for at tromsøværingene selv kan være deltakere i kunst- og kulturaktiviteter.

Kulturen er fundamentet for individ og samfunn som helhet. Kultur skaper en identitet, og den gir trygghet og balanse i samfunnslivet. Vår kultur og kulturarv er røttene til fortida, og skaper livskraft til dagens og framtidens samfunn.

Troms Senterparti vil prioritere kulturarbeid som sikrer at også distriktene kan få gode kulturtilbud. Det må gjelde tilbud for alle aldersgrupper. Vi ønsker et fokus på muligheten man har for å bruke kunst og kultur som brobygger mellom generasjoner, så vel som å skape kontakt mellom ulike etniske grupper.

Troms Senterparti vil derfor:

- yte tilskudd til frivillige organisasjoner fordi disse har en særlig viktig rolle i formidling av kultur i distriktene og fylket for øvrig
- yte tilskudd til kulturarrangement, som fungerer som gode møteplasser mellom både ungdom og voksne på tvers av kommuner. Særlig viktig mener Troms Sp det må være å få realisert møteplasser som stimulerer til økt engasjement for kultur og kunst hos barn og unge, dette innebærer å styrke og videreutvikle UKM.
- særlig gi støtte til arrangement som fremmer flerkulturelle bidrag
- særlig vektlegge samisk og kvensk kultur, fordi dette er sentrale deler av kulturarven i Troms.
- støtte organisasjoner med landsdelsdekkende kulturformål ved at statlige virkemidler blir gjeninnført, da det ellers vil være et tap for kulturen i nordområdene. Troms Sp mener at dette bør være et viktig ledd i nordområdesatsingen
- at museumsarbeid, spesielt rettet mot kystkultur, innlandskultur og polaraktiviteter styrkes og viderutvikles..

- gjennom et tett samarbeid med regionmuseumene styrke og videreutvikle deres rolle i formidling av vår felles historie og kultur, men også se deres rolle i et samfunns- og næringsutviklingsperspektiv..
- at Polarmuseet i Tromsø utvikles til et sterkt nasjonalt polar museum.
- at arbeidet med forsvarets historie ved Troms Forsvarsmuseum avdelinger styrkes
- styrke kunst- og kulturformidling rettet mot skoler og barnehager. Særlig er det viktig å få økt den nasjonale satsinga på den kulturelle skolesekken
- styrke folkebibliotekene og øke tilgjengeligheten for alle brukergrupper. En viktig utfordring er her også å utvikle innholdet på breibåndstilbudet til bibliotekene slik at mulighetene dette gir styrker bibliotekenes rolle.
- utvide og styrke utdanningstilbud innen kunst og kultur
- at offentlig ansatte kunstnere også skal fungere som inspiratorer for kulturaktiviteter ute i distriktene
- i sterkere grad legge vekt på lokal kunst og kultur i skoler og barnehager, som et middel til å skape tilhørighet og identitet, og for at de unge bedre skal forstå det samfunnet de er en del av
- at "Kulturnett Troms" skal videreutvikles som kulturpolitisk tiltak.
- arbeide for å legge til rette for at den kristne kulturarv fortsatt vil ha sin rolle og betydning i fylket.
- prioritere kulturarbeidet som er et viktig fundament i næringsutvikling og næringsarbeid, kultur og næring, og Troms Sp vil spesielt legge til rette for en videreutvikling av FilmCamp som et ressurs og infrastrukturenter
- Spesielle kulturinstitusjoner som Sp vil bruke som viktige utviklingsarenaer er:
  - TVIBIT
  - Tromsø internasjonale filmfestival (TIFF)
  - RidduRiddu
  - Festspillene i Nord-Norge.

Idrett, fysisk aktivitet og frivillighet

Troms Senterparti mener det er viktig med et godt samspill mellom offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner. Vi ser viktigheten av alt frivillig arbeid som gjøres i idrettslag, andre lag og foreninger. Tiltak som leksehjelp i skolen og besøksordninger for eldre, organisert av frivillighetssentraler, foreninger som gir fritidstilbud i form av turløyper, deltakelse i idrett, konserter og lignende. Alt dette kan være viktig forebyggende arbeid, som blant annet fremmer fysisk fostring. Alle slike tilbud fremmer folkehelse – og gir gevinst både for den enkelte og for samfunnet.

Der dialogen mellom de frivillige og det offentlig er god, åpnes det for spennende og utfordrende arbeid der gevinsten er løsninger som er forankra i lokalsamfunnet – styrking av sosiale nettverk og innbyggere som er stolt av hjemstedet sitt.

Troms Senterparti vil:

- arbeide for å øke støtten betydelig til idrett og fysisk aktivitet i Troms, med fokus på å trygge barn og unges oppvekstvilkår.
- at flerbruks – og ungdomsanlegg skal prioriteres i fylkeskommunale bevilgninger.

- all idrettsaktiviteter skal være tilgjengelig også for funksjonshemmede.
- arbeide for at deltakelse i frivillig arbeid som idrett og idrettsutdanning skal gi realkompetanse i samfunnet.
- legge til rette for, og bidra til utvikling og utbygging av anleggsstrukturen i hele fylket
- gi gode rammevilkår for kommunale frivillighetssentraler til koordinering av frivillig arbeid

Kapittel 5. Helse og tannhelse

Som en del av de helt nødvendige samfunnsfunksjonene er det avgjørende at landsdelen har en tilfredsstillende helsetjeneste på alle områder. Ved gjennomføringen av samhandlingsrefomen utfordres kommunene på nye områder og må tenke nytt i organisering av tjenestetilbudene til befolkningen. Samhandlingen mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten må for å lykkes i reformen sterkere preges av likeverdighet og utvikles sterkere i den retning.

Senterpartiet er opptatt av at samhandlingsrefomen skal innebære mer helse nærmere der du bor, altså at det skal bli en desentraliseringsreform. Etablering og utvikling av tjenester som følge av reformen må skje med dette som bakteppe. Det innebærer at en må fortsette å utvikle en høyt kompetent tjeneste til befolkningen i alle ledd av helsetilbudet fra kommunehelsetjeneste til spesialisthelsetjeneste. Fylkeskommunen får også et forsterket ansvar for Folkehelse som må ivaretas. Senterpartiet er opptatt av å bidra positivt til at kommunene klarer å løse utfordringene gjennom styrking av dagens distriktsmedisinske senter, utvikling av interkommunale samarbeider, etablering av lokalmedisinske senter, legevaktssamarbeider osv.

Universitetssykehuset i Nord-Norge og tannlegeutdanningen i Tromsø er viktige i denne utviklingen. Senterpartiet vil bruke all sin politiske innflytelse på å videreutvikle disse institusjonene, fordi de er fundamentet i utdanning av helsepersonell og forskning og utgjør et viktig fundament i tryggheten tilbefolkningen i Nord-Norge.

Senterpartiets engasjement går på:

- økonomisk trygghet for institusjonene og et finansieringssystem som gir forutsigbarhet.
- sterkere demokratisk styring av helseforetaken
- bidra til at samhandlingsrefomen skal innebære flere helsetjenester/tilbud nærmere der du bor
- tilfredsstillende behandling for rus og psykiatri.

Den offentlige tannhelsetjenesten i Troms preges av tannlegemangel. Utdanningen i Tromsø vil avhjelpe på dette framover. Men det er nødvendig å se på også andre kreative rekruteringsgrep for å løse utfordringene på kort sikt.

Dette innebærer at Senterpartiet vil:

- se på lønnsforhold for tannhelsepersonell.
- arbeidsforhold for alt personell i tjenesten
- finne gode samarbeidsløsninger mellom privat og offentlig tannhelsetjeneste

Folkehelse:

I den nye loven om folkehelse (gjeldende fra 01.01.10) fikk fylkeskommunen et større ansvar for folkehelse. Folkehelsearbeid må styrkes på alle forvaltningsnivå og i alle samfunnssektorer, gjennom samarbeid som forplikter, fordeler ansvar og stimulerer til handling. Vi må tørre å iverksette tiltak basert på erfaring og kunnskap ervervet gjennom forskning og utprøving, og Troms Senterparti vil legge til rette for at kommunene kan drive aktivt folkehelsearbeid gjennom å gi økonomiske rammer for eksempelvis frisklivssentraler.”

Kapittel 6. Miljø

Troms Senterparti bygger sin miljø- og energipolitikk på prinsippet om bærekraftig utvikling. En bærekraftig utvikling møter dagens behov uten å true framtidige generasjoners mulighet til å oppfylle sine behov, og tar vare på livets mangfold på jorda.

Troms har gjennom universitetet i Tromsø og en rekke fagmiljø i tilknytning til denne institusjonen bygget opp en meget sterk miljøkompetanse (ARCTOS) som må utnyttes både nasjonalt og internasjonalt, gjennom etablering av et nasjonalt senter for denne kompetansen. Troms Sp vil arbeide aktivt for etablering av et slikt senter, sett i sammenheng med regjeringens nordområdesatsing.

Senterpartiet mener at naturen skal forvaltes på en slik måte at man overbringer den i bedre stand til neste generasjon enn den var når man overtok. Denne tankegangen legger vi til grunn for all vår politikk. Senterpartiet har en sterk tro på forvaltertanken; gjennom god forvaltning, basert på kunnskap, skapes de beste resultatene. Mange av de verdiene vi i dag verner om er et resultat av god forvaltning. Denne tradisjonen vil vi slå ring rundt og bygge videre på. Tiltak mot forurensing må ta utgangspunkt i at den som forurenser skal betale, og Troms Sp mener det er god grunn til å sette miljøutfordringene på dagsorden i langt større grad enn hva som er tilfelle i dag.

Senterpartiet vil:

- at Troms og Svalbard blir nasjonale sentre innenfor miljøkompetanse, med spesielt ansvar for forskning og industriutvikling i nordområdene. Troms Senterparti støtter initiativene som er tatt gjennom etableringen av ARCTOS.
- støtte opp om styrking og videreutvikling av konferansen ”Arctic Frontier”
- sette i verk tiltak for å kartlegge og beskytte det biologiske mangfold i havet, og at landet benytter den sterke kompetansen i nord ved kartlegging av risikospørsmål knyttet til marine og arktiske økosystemer.
- bruke kompetansemiljøet i Troms for å bidra til at fylkeskommunen kan ha en pådriverrolle i arbeidet for å begrense forurensing på tvers av landegrensene
- ta vare på kulturlandskapet ved at landbrukspolitikken gjør det mer attraktivt å utnytte lokale ressurser i matproduksjonen.

- satse massivt på forskning og utvikling i samarbeide med næringslivet for å utvikle verdens mest miljøvennlige industri
- skjerpe overvåkingen av utsatte hav- og kystområder, gjennom optimal utnyttelse av sivile og militære kapasiteter til overvåkning og beredskap. Troms Sp vil arbeide for en langt bedre oljevernberedskap langs kysten av Nord-Norge.
- at regionalt forsknings- og utviklingsarbeid får støtte til en bedret miljø- og ressursforvaltning.
- at kollektivtilbudet gjøres mere fleksibelt der de største miljøgevinstene kan hentes.
- sikre gode kontrollordninger som sikrer genmaterialet blant ville dyr, fugler, planter og marine arter for å sikre det biologiske mangfoldet også i Troms.
-

Kapittel 7. Urbefolkning og minoriteter

Gjennom lang tid var begrepet Tromskulturen ledende for all utvikling i Troms. Begrepet sikter til de tre stammers møte mellom samer, kvener og normenn. Senterpartiet vil ta begrepet Tromskulturen i bruk igjen og forsterke innholdet i begrepet.

Som et ledd i denne utviklingen vil Senterpartiet videreutvikle samarbeidet med den samiske befolkningen i Troms, Nord-Norge og Sametinget i tråd med samarbeidsavtalen mellom sametinget og Troms fylkeskommune. Avtalen omfatter alle sider ved utviklingen i Troms og gir gjensidig forpliktelser mellom sametinget og Troms, på områder som: Språk, kultur, utdanning, organisasjonsutvikling og regionalpolitikk.

Senterpartiet vil følge nøye opp dette arbeidet og legge til rette for en tillitsfull dialog med det samiske politiske miljøet og samiske organisasjoner for å utvikle nye områder av samarbeidet. For eksempel i saker som arealforvaltning og og spesielt i nordområdeperspektivet.

Troms Senterparti vil holde fokus på viktige baser for samisk utvikling i Troms. Dette gjelder:

- Senter for nordlige folk
- Vårdobaiki i Sør Troms.
- Àstàvuona giellagoahtie (Astafjord språksenter)
- Samisk hus på Senja
- Den samiske kulturfestivalen Riddû Riddû

For den kvenske befolkningen i Troms vil Senterpartiet sterkt fokusere på språkutvikling og språkopplæring i kvenske områder i Troms fylke.

Nordreisa kommune har lenge vært pådriver i arbeidet med å utvikle et nasjonalt kvenkultursenter på Halti. Troms Senterparti vil i valgperioden intensivere arbeidet for å viderutvikle Halti i samhandling mellom Troms fylkeskommune, Nordreisa kommune og Staten.

Innvandring og integrering

Troms Senterparti vil forbedre arbeidet for å legge til rette for å kunne lykkes med integreringen av innvandrerne i fylket. I flere kommuner er det opparbeidet betydelig

kompetanse i forhold til arbeidet med integrering. Det er derfor viktig å sørge for gode systemer for erfarings- og kompetanseutveksling på dette området i hele fylket.

Videreutvikling av og spredning av gode modeller, i forhold til å lykkes med språkopplæring, bolig og arbeid er elementer som Troms SP vil prioritere i valgperioden. Dette er viktige prioriteringer slik at flest mulige innvandrere gis muligheter til å bidra med sine ressurser i samfunnet.

Kapittel 8. Forsvar og Sikkerhetspolitikk

Troms Senterparti ønsker en forsvarspolitik som tilstedeværelse i nordområdene prioriteres langt høyere enn i dag, og at basene i Troms skal ha en sentral rolle i landets forsvarspolitik i tiden framover. Dette gjelder både på land (hær), luft og sjø.

Norges geografiske plassering og egenskap som energistormakt gjør det nødvendig å opprettholde et forsvar som er tydelig til stede på strategisk viktige steder i landet. Det militære trusselbildet i nord har endret seg. Norge har likevel et betydelig ansvar for å sørge for stabilitet og sikkerhet i egen region. Norge har en lang kystlinje, og norske havområder er mer enn seks ganger større enn landområdet. Havområdet er rikt på marine ressurser, olje og gass.

Norsk suverenitet i nordområdene krever en sterkt tilstedeværelse av alle forsvarsgrener i Nord-Norge.

Økt maritimt nærvær

Troms Sp mener at større økonomiske ressurser må stilles til disposisjon slik at ressursovervåkingen og den norske militære tilstedeværelsen både på land og i våre store havområder kan øke. Troms Sp vil arbeide for et økt maritimt nærvær i nord, primært gjennom en styrking av kystvakten og tilførsel av nye helikoptre, her vil samordning være et nøkkelord. Når marinens nye fartøyer blir operative vil også de bidra til sterkere sjømilitær tilstedeværelse.

Luftforsvaret – permanent i Troms

Troms Sp mener det er en selvfølge at Luftforsvarets fremtidige basestruktur reflekterer ønsket om permanent beredskap i nord. Med evne til suverenitetshevdelse, til maritim overvåking, til redningstjeneste og til nødvendig støtte til Hærens, Sjøforsvarets og felles operasjoner. Derfor mener Troms Sp at Bardufoss flystasjon også i framtidens basestruktur skal ha en sentral rolle, samt at kapasitetene ved CRC Sørreisa utnyttes til både militære og sivile formål gjennom luftovervåking.

Hærens tyngdepunkt i Indre Troms

Troms Sp vil arbeide for å øke Hærens operative evne de kommende årene, og at en betydelig del av disse årsverkene skal tilføres avdelingene i Troms. Indre-Troms skal være tyngdepunktet for samvirket mellom Hærens avdelinger også i fremtiden. Det landmilitære nærvær er et viktig signal til vår egen befolkning om den helhetlige satsingen i nord. For Hæren er skyte- og øvingsfeltene de operative avdelingenes viktigste klasserom. Derfor gir

feltenes beliggenhet også en klar indikasjon på hvor Hærens avdelinger må være lokalisert i fremtiden.

Det er først og fremst i nord vi har unike muligheter for fellesoperative øvelser. Hvor både hær, heimevern, sjøforsvar, luftforsvar og felles kapasiteter kan øve sammen.

De gode øvingsmulighetene er viktige også for våre allierte og partnere, og Troms Sp ønsker å videreutvikle disse.

Lokal forsyning

Forsynings situasjonen er en viktig del av totalforsvaret, og berører det militære forsvar spesielt. Senterpartiet vil arbeide for at Forsvaret i størst mulig grad kan forsynes lokalt. For å klare det, må vi sikre forsyningslinjene på en slik måte at både den sivile og militære delen av befolkningen sikres forsyninger ved krise- eller krigssituasjoner. Dette er en viktig del av vår totale forsvarsevne. Den operative virksomheten må fortsatt ha en sentral plass i forsvarets aktiviteter i Troms, og nyttes i en helhetlig ramme.

Forsvaret gir viktige arbeidsplasser i flere av kommunene i Troms. Store og brå endringer i forsvarets planer kan derfor føre til store ulemper for vertskommunene. Troms Senterparti vil derfor arbeide for at alle endringer i Forsvarets struktur i Troms skal skje etter langsiktige planer.

Troms Senterparti vil

- arbeide for sterk permanent militære tilstedeværelsen i fylket
- arbeide for å knytte fagmiljøer fra sivile utdanningsinstitusjoner tettere opp til Forsvarets skole- og utdanningsbehov, gjennom bl.a. Forsvarets studiesenter.
- at en større del av luft- og sjøforsvarets aktivitet føres tilbake til baser i Nord- Norge.
- Politiske vedtak om lokalisering av avdelinger i Nord-Norge skal følges opp.
- ha et forsvar basert på allmenn verneplikt.
- styrke Heimevernet for å sikre en lokalberedskap
- øke bevilgningene til Kystvakta for å få flere havgående patruljedøgn for å styrke ressurskontrollen og beredskapen i nord. Det må være et mål at et kystvaktskip skal kunne nå fram til havarerte skip eller andre mål innen fem timer. Marinens øvingsaktivitet i Nord-Norge må økes og motortorpedobåtene (MTB-ene) videreføres med base i Nord-Norge.
- styrke marinens operative avdelinger for å kunne ha en god tilstedeværelse i våre store havområder og økt antall seilingsdøgn i nordområdene. Basene i Troms, Trondenes og Olavsværn må utnyttes til disse formål også i fremtiden.
- at Bardufoss flystasjon og CRC Sørreisa skal også i framtidens basestruktur ha en sentral rolle i Forsvaret.
- at Indre-Troms skal være tyngdepunktet for samvirket mellom Hærens avdelinger også i fremtiden
- gjennomgå rutineene for innkjøp av forsvarsmateriell med sikte på å sikre en innkjøpspolitikk som gir nord - norske bedrifter bedre muligheter til å konkurrere om kontrakter med Forsvaret og bedre tilgang til inngåelse av gjenkjøpsavtaler
- videreutvikle mulighetene for at ektefeller/samboere flytter nordover ved beordring av militært personell. Dette gjelder tiltrettelegging for karrieremuligheter, studiemuligheter og familiepolitikk

Kapittel 9. Ungdom

Troms er et fylke med store muligheter for ungdom. Senterpartiet vil arbeide for at hver enkelt opplever å mestre og lykkes i sine liv!

Senterpartiet vil gjøre det mer attraktivt å bosette seg i Troms. Det skal være enkelt å etablere næring, vi skal ha gode utdanningstilbud, vi vil bidra til å skape positive holdninger og en inkluderende kultur, ha gode tilbud innen psykisk helse og legge til rette for fysisk aktivitet. Det skal være muligheter for å utvikle talenter, både kunstnerisk og sportslig. Vi skal bidra til et grønnere miljø og et inspirerende ungdomsmiljø.

Vi vil bygge et fremtidsretta fylke som ungdom ønsker å bo i etter endt utdanning!

Troms senterpartiet vil:

- ha en målsetting om at alle elever i Troms skal få erfaring fra elevbedrift og ungdomsbedrift i løpet av grunnskolen og den videregående skolen.
- bidra til at fylkeskommunen skal være en pådriver for at trafikk- og kjøreopplæring skal være et undervisningstilbud på videregående skoler i fylket.
- arbeide for at kommunene realiserer flere ungboprosjekter slik at det blir lettere for ungdom å komme seg inn på boligmarkedet.
- at skoleungdom må få samme reisebetingelser i fylket, uavhengig av bo- og studiested.
- arbeide for et godt kollektivtilbud og gode studentpriser på buss og hurtigbåt
- i samarbeid med kommunene styrke rådgivningstjenesten på ungdomstrinnet slik at ungdom kan få god veiledning i valget av videregående opplæring.
- at veiledning om videre vegvalg til høyere utdanning skal starte det første året i videregående skole.
- ha en skolehelsetjeneste som samhandler med elevene for å gi dem best mulig støtte i deres videre utvikling. Elever som bor på hybel må vies særlig oppmerksomhet, dette er et viktig tiltak i et fylke med stort frafall på den videregående skole.
- gjennom omfattende holdnings- og informasjonsarbeid på de videregående skolene bidra til at ungdom velger bort narkotika og andre rusmidler.
- jobbe for rimeligere tannhelsetjeneste for unge og studenter.
- videreføre og videreutvikle ungdommens fylkesting som møteplass mellom ungdom og politikere der ungdom skal være med å sette dagsorden for å skape sin egen framtid.
- stimulere til at ungdom kan flytte hjem etter endt utdanning. Det skal være et bredt tilbud av lærlingeplasser, traineeordninger og jobber i hele fylket.

